

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ในเรื่องของแนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้มีผู้ให้แนวความคิดไว้ดังนี้ คือ การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่ครั้งหนึ่งเคยจำกัดอยู่ในหมู่ชนชั้นสูง หรือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้ การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายไปสู่บุคคลทุกระดับ (Mass Tourism) แทนจะไม่จำกัดเพศ วัย และฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ปัจจัยที่สำคัญที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวกันอย่างกว้างขวางได้แก่

- การศึกษาที่สูงขึ้น กระตุ้นให้มนุษย์เกิดความสนใจ และอยากรู้ อยากเห็น
- ความเจริญก้าวหน้าในด้านการคมนาคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสาร
- สื่อโฆษณาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร วีดีโอ ภาพยนตร์ ไปสเตร ฯลฯ
- มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้คนมีอำนาจในการใช้จ่ายมากขึ้น
- ความแออัดของ เมืองใหญ่ ทำให้ผู้คนอยากกลับไปหาธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ และสภาพแวดล้อมใหม่ที่สวยงามแปลกตา
- สวัสดิการสังคมที่เปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้มีวันหยุดพักผ่อน โดยได้รับค่าจ้าง (Paid Holiday) หรือการจัดนำเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tour) ให้แก่พนักงานที่มียอดเยี่ยมดีเด่น เป็นต้น
- ปัจจุบันมีการผลิตอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ทำให้คนมีเวลาว่างสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น (ดู ชุมสาย 2527 : 24 - 29)
- ในปัจจุบันรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มีการกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากตระหนักดีว่า การท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติได้นานัปการ

จากสาเหตุต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เมื่อนำมารวมกับความต้องการสารพัดที่มีอยู่ในใจของมนุษย์ จึงผลักดันให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลกอย่างกว้างขวาง และเพื่อให้ผู้เดินทางได้รับความสะดวกสบาย จึงได้มีการจัดการ (Management) การจัดระบบ (System) ในชั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่นักท่องเที่ยวยังไม่เริ่มเดินทางหรือยังไม่มีความคิดจะเดินทาง ซึ่งในขั้นนี้จะมีการจัดระบบให้บริการข่าวสารเพื่อเชิญชวนให้เกิดการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว และลำดับต่อมา ก็จะเป็นการจัดระบบการให้บริการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง การพักผ่อน การให้บริการนำเที่ยว การให้บริการด้านภัตตาคาร ร้านอาหาร บันเทิง สินค้าที่ระลึก รวมทั้งการคุ้มครองความปลอดภัย ในแต่ละส่วนดังกล่าวนี้สามารถเรียกรวมกันได้ว่า เป็น "บริการท่องเที่ยว" (Tourist Service) ซึ่งเมื่อรวมกับการจัดระบบในส่วนของการมาจูงวิชาและทัศนมาแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ก็เรียกว่า เป็น "อุตสาหกรรมท่องเที่ยว" (Tourism Industry) ที่ประเทศต่าง ๆ กำลังแข่งขันกันเพื่อใช้เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของคนในปัจจุบันให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และภาวกระจายรายได้ไปยังประชาชนได้เป็นจำนวนมาก

รายได้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ รายได้จากธุรกิจโรงแรมขนส่ง สถานเริงรมย์ ภัตตาคาร ร้านขายสินค้า และของที่ระลึก ธุรกิจนำเที่ยว นอกจากนี้ยังมีรายได้ที่เป็นผลทางอ้อมจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีก เช่น รายได้จากการผลิตสินค้าทัศนกรรมและของที่ระลึก รวมทั้งสินค้าทางการเกษตร และอุตสาหกรรมที่มอบให้แก่ธุรกิจที่พักและร้านอาหารด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2529 : 71)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมบริการที่เกิดจากการผสมผสานสินค้าและบริการต่างชนิด ต่างประเภทเข้าด้วยกัน ผู้ซื้อสินค้าจะได้รับบริการซึ่งอยู่ในลักษณะของความรู้สึกละพอใจ ไม่พอใจ ประทับใจ หรือ เข็ดขยาด เพราะเมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะต้องเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่มิใช่เคยอยู่เคยมาปกติและเป็นไปเพื่อความสนุกสนานของตัวนักท่องเที่ยวเอง จุดนี้เองที่ทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นกิจกรรมสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับคน มนุษย์สัมพันธ์ วิธีชีวิต และวัฒนธรรม มิใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

ในส่วนของความหมาย และคำจำกัดความของคำว่า "ท่องเที่ยว" (Tourism) นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้มากมายแต่ในความหมายที่แท้จริงของการท่องเที่ยวที่เป็นสากล ซึ่งองค์การท่องเที่ยวโลกได้บัญญัติขึ้น (องค์การท่องเที่ยวโลกเป็นเครือหนึ่งของสหประชาชาติ เรียกว่า World Tourist Organization หรือ WTO) หมายถึงการเดินทางใด ๆ ก็ตาม ที่มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. เดินทางจากที่อยู่ปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (แต่ไม่ใช่ไปตั้งรกรากอยู่ประจำ (Temporary))
2. การเดินทางนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือความพึงพอใจของผู้เดินทางเอง ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ (Voluntary)
3. เป็นการเดินทางที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้ามาหารายได้แต่มาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรือ เข้ามาเพื่อการศึกษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม หรือเข้ามาเพื่อประชุมสัมมนา

ดังนั้นจะเห็นว่า คำว่าการท่องเที่ยว (Tourism) จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง มิได้เฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานอย่างที่คุณส่วนใหญ่เข้าใจกันเท่านั้น แต่การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนา เพื่อหาความรู้ เพื่อการศึกษา เพื่อติดต่อธุรกิจ ตลอดจนเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง ก็นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

การท่องเที่ยวในขณะนี้ ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งองค์การสหประชาชาติ ได้ยอมรับว่า เป็นอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง แต่เป็นอุตสาหกรรมประเภทบริการหรือที่เรียกว่า "Service Industry" ทั้งที่ไม่ได้เป็นอุตสาหกรรมประเภทที่มีโรงงาน มีปล่องควันอย่างที่คุณเข้าใจกัน การท่องเที่ยวที่จัดว่าเป็นอุตสาหกรรมนั้นก็เนื่องจากว่า กว่าจะเกิดผลผลิตในรูปแบบของการท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องมีการจัดเตรียมหรือองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างมาประกอบกัน เหมือนกับโรงงานอุตสาหกรรม นั่นเอง

ทฤษฎี เกี่ยวกับการ เปิดรับข่าวสาร

ข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ข่าวสารจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมนุษย์เกิดความไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเท่าใด ความต้องการข่าวสารก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น (วุฒิชัย จำนวน: 2523 : 3)

อัทกิน (Atkin) กล่าวว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารมากยังมีหูตา กว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนที่ทันสมัยทันเหตุการณ์กว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย (Atkin 1973 : 208)

เชอร์รี่ (Cherry) กล่าวว่า การสื่อสารของมนุษย์กระทำเพื่อแบ่งปันข่าวสาร (An Act of Sharing) กันนั่นเอง และการแบ่งปันข่าวสารระหว่างกันนี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจ และกระทำกิจกรรมที่ประสานสอดคล้องกัน (Cherry 1978 : 17)

ส่วนในเรื่องทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารที่น่าสนใจ คือทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการในการเลือกรับสาร (Selectivity Process) จะประกอบไปด้วย (Klapper 1960 : 5)

1. การเลือก เปิดรับ (Selective Exposure) กล่าวคือ บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อ และข่าวสารจากแหล่งสารต่าง ๆ ตามความสนใจ และความต้องการเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของคน

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) นอกจากจะเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว บุคคลยังเลือกให้ความสนใจ เฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อดั้งเดิม และจะหลีกเลี่ยงที่จะให้ความสนใจกับข่าวสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของคนด้วย

3. การเลือกรับรู้ (Selective Perception) บุคคลจะเลือกรับรู้หรือเลือกตีความข่าวสารที่ได้รับไปในทางที่สอดคล้องกับทัศนคติและประสบการณ์ที่มีอยู่ก่อนในกรณีที่ข่าวสารที่ได้รับมาใหม่มีความขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิม บุคคลมักจะบิดเบือนข่าวสารนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของคน

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) หลังจากที่บุคคลเลือกรับเลือกให้ความสนใจ และเลือกตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความ

เชื่อของคนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำ เนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำ เข้าไป เก็บไว้เป็นประสบการณ์ เพื่อที่จะนำไปใช้ ในโอกาสต่อไป และจะพยายามลืมในส่วนที่ต้องการ จะลืมอีกด้วย

เกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารนี้ ชรามม์ (Schramm) ให้ความเห็นว่า ข่าวสาร ที่เข้าถึงความสนใจของผู้รับสารได้มาก จะมีแนวโน้มทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

ในกระบวนการสื่อสาร จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบของการสื่อสารที่สำคัญ ได้แก่

1. ผู้ส่งสาร (Source)
2. สาร (Message)
3. สื่อ (Media)
4. ผู้รับสาร (Receiver)

องค์ประกอบทั้ง 4 นี้ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จของการสื่อสารที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ และมีพฤติกรรมไปในแนวที่ผู้ส่งสารปรารถนา (Rogers 1969 : 32)

สื่อ (Media) เป็นหนทางหรือวิถีทางที่จะนำข่าวสารไปสู่ผู้รับ (สเน็น ยัทมะทิน 2520 : 3) หรืออาจกล่าวได้ว่า สื่อ คือพาหนะที่นำพาข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สื่อมวลชน (Mass Media) และสื่อบุคคล (Personal Media) นั้นเอง (เสถียร เขยประทัย 2528 : 32)

1. สื่อมวลชน (Mass Media)

หมายถึงสื่อที่ทำให้ผู้ส่งสาร ซึ่งอาจจะ เป็นบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลสามารถ ส่งข่าวสารข้อมูลไปยังผู้รับ เป้าหมายจำนวนมากและอยู่กันอย่าง กระจุกกระจายได้ในเวลาอันรวดเร็ว สื่อมวลชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร

สื่อมวลชน (Mass Media) ในกระบวนการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) เป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปที่แตกต่างจากการสื่อสารในรูปแบบอื่น 2 ประการ คือ

1. กลุ่มผู้รับสารจะต้องเป็นกลุ่มชนขนาดใหญ่ ซึ่งไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในสังคมหรือมีประสบการณ์ร่วมกัน แต่เป็นกลุ่มชนที่มีความหลากหลาย และมีลักษณะที่แตกต่างกันไปไม่จำเป็นจะต้องเคยรู้จักหรือมีประสบการณ์คล้ายคลึงกันมาก่อน และ

2. สิ่งที่ใช้ในการสื่อสารมวลชนจะเป็นประเภทสื่อที่สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น (Visual transmitter หรือ Visual Media) เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ ฯลฯ สื่อที่สัมผัสได้ด้วยการฟัง (Audio transmitter) เช่น วิทยุ และสื่อที่สัมผัสได้ด้วยการมองเห็นและการฟัง (Audio-Visual transmitter) ได้แก่ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. สื่อบุคคล (Personal Media)

หมายถึง ตัวบุคคลผู้ที่นำข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป สื่อบุคคลในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ญาติ พี่น้อง เพื่อนร่วมงาน (Relatives & Colleagues) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง (Tourism Authority staff of Thailand or other government agencies) และ หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Private enterprise agencies concerning tourism)

สำหรับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลนั้น นักวิชาการทางการสื่อสารส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องกันว่า สื่อมวลชนจะมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อบุคคลในการให้ข่าวสารแก่คนจำนวนมากเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง ส่วนสื่อบุคคลจะมีประสิทธิภาพมากกว่าในการชักจูงใจให้บุคคลมีทัศนคติต่อเรื่องนั้น ๆ ตามแนวทางที่มุ่งหวัง ดังเช่น

โรเจอร์ส (Rogers) ได้กล่าวเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลไว้ว่า ผลจากการวิจัยต่าง ๆ พบว่า สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงการรับรู้ซึ่ง

หมายถึงการ เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมี
 มีประสิทธิภาพมากกว่า เมื่อวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารอยู่ที่การ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เพราะข่าว
 สารที่ถ่ายทอดออกจากสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ
 ที่ฝังแน่นหรือ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ (Rogers 1978 : 291) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ
 ของ เบตติงเฮาส์ (Bettinghaus) ที่ว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความ เชื่อและทัศนคติที่มี
 อยู่แต่เดิม ให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจ เปลี่ยนแปลงการรับรู้
 ได้บ้างในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ ฉะนั้น สื่อมวลชนจึง เป็นเพียงแหล่งความคิดและ
 เป็นผู้วางแนวทางในการ เปลี่ยนแปลง เท่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์นั้น
 เป็นผลจากการคิดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลแบบ เห็นหน้า เห็นตากันทั้งสิ้น (Bettinghaus
 1968 : 180)

แคทซ์ (Katz) กับลาซาสเฟล (Lazarsfeld) ก็เห็นตรงกันว่า การสื่อสาร
 ระหว่างบุคคลมีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับที่จะ เปลี่ยนแปลงทัศนคติและยอมรับที่จะให้
 ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มากที่สุด ฉะนั้นสื่อบุคคลจึงมีความสำคัญมากกว่า
 สื่อมวลชนในชั้นสูงใจ ส่วนสื่อมวลชนจะมีความสำคัญกว่าในชั้นของการให้ความรู้ความ เข้าใจ
 ที่ถูกต้อง และอาจมีผลบ้างในการสร้างทัศนคติใน เรื่องที่บุคคลยังไม่เคยรับรู้มาก่อน
 (Katz and Lazarsfeld 1955 : 27)

สำหรับปัจจัยที่ทำให้การคิดต่อสื่อสาร โดยผ่านสื่อบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการ
 เปลี่ยนทัศนคติของบุคคลมากกว่าการคิดต่อสื่อสารโดยผ่านสื่อมวลชน ตามแนวความคิดของ
 Lazarsfeld และคณะมี 5 ประการคือ (Lazarsfeld and Memzel 1968 : 97)

1. การคิดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลสามารถจัดการ เลือกรับสารของผู้ฟังได้
 เนื่องจากการหลีกเลี่ยงการสนทนาหรือรับฟัง เป็นไปได้ยากกว่าการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน
 นั้น ผู้รับสารอาจหลีกเลี่ยงไม่รับฟัง เนื้อหาที่ขัดแย้งกับทัศนคติ และความ เชื่อของคน หรือ เรื่อง
 ที่คนไม่สนใจได้ง่าย
2. การคิดต่อสื่อสารแบบ เผอิญหน้า เปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงหรือ
 เปลี่ยนแปลง เนื้อหาที่ใช้สนทนากันได้ในเวลาอันรวดเร็ว ถ้าหากเนื้อหาที่สนทนานั้นได้รับ
 การต่อต้านจากคู่สนทนา

3. การติดคอสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น จะมีลักษณะง่าย ๆ เป็นกันเอง จึงง่ายต่อการชักจูงใจให้คล้อยตาม

4. ผู้รับสารส่วนใหญ่มักจะเชื่อถือในข้อคิดเห็นและความคิดเห็นของผู้ที่เขารู้จัก และนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่เคยรู้จักมาก่อนแล้วมาติดคอสื่อสารด้วย

นอกจากนี้ทฤษฎีการสื่อสารแบบหลายขั้นตอน (Multi-step flow of Communication) ยังได้กล่าวไว้ว่า ข่าวสารส่วนใหญ่ที่เผยแพร่จากสื่อมวลชนไปยังประชาชน เป้าหมายนั้นมักจะผ่านผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader) หรือผู้ที่เข้าถึงสื่อมากกว่าเสียก่อนแล้วบุคคลเหล่านี้จึงจะนำเอาข่าวสารข้อมูลที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ประชาชน เป้าหมายคนอื่นต่อ ๆ กันไป ซึ่งในการถ่ายทอดข่าวสารแต่ละครั้งผู้ถ่ายทอดมักจะสอดแทรกทัศนคติหรือความคิดเห็นของตนลงไปด้วย ทำให้ผู้รับสารคนท้าย ๆ ได้รับข่าวสารที่มีทัศนคติของผู้นวนทนาแทรกมาด้วย ซึ่งมีผลไม่น้อยที่จะทำให้ผู้รับสารคล้อยตาม (Menzel and Katz 1955 : 377-452)

นอกจากสื่อทั้งสองประเภทดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีสื่ออีกชนิดหนึ่งที่มีผู้ส่งสารใช้ในการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลไปยังมวลชน บุคคล หรือกลุ่มบุคคล สื่อดังกล่าวนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เรียกว่า สื่อเฉพาะกิจ (Specialized Media) ได้แก่ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ (Audio visual Media) และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ (Printed Media) ส่วนสื่อเฉพาะกิจที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้นั้น ได้แก่ วีซีโอ สไลด์ โปรเจคเตอร์ แผ่นพับ และการจัดนิทรรศการต่าง ๆ เกี่ยวกับเมืองไทย หรืองานแสดงสินค้าไทย หรืองานขายสินค้าไทย (Exhibition about Thailand or International Trade Fairs)

ในเรื่องของการเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างสื่อบุคคลกับสื่อเฉพาะกิจดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ชรามม์ (Schramm) กล่าวได้ว่า "จากหลักฐานที่ปรากฏชี้ให้เห็นว่าการโน้มน้าวใจโดยการเผชิญหน้า (Face-to-Face) จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการโน้มน้าวใจด้วยสื่อเฉพาะกิจ (Specialized Media) ประเภทโสตทัศนูปกรณ์ (Audio Visual Media) และสิ่งพิมพ์ (Printed Media) (Schramm 1973 : 125) นอกจากนี้แล้ว อาดัมส์ (Adams) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อเฉพาะกิจไว้ดังนี้คือ

สื่อเฉพาะกิจจัดว่ามีความสำคัญต่อการ เผยแพร่ข่าวสารและข่าวสารข้อมูล เพราะสื่อเฉพาะกิจ เป็นสื่อที่จัดทำขึ้น เพื่อสนับสนุนกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการใช้สื่อเฉพาะกิจ เป็นการให้ความรู้และข่าวสารที่เป็นเรื่องราวเฉพาะอย่าง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย (Target Audience) ที่กำหนดไว้แน่นอน ตัวอย่าง สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การจัดพิมพ์เอกสาร จุลสาร แผ่นพับหรือแผ่นปลิว ออกเผยแพร่ ซึ่งอาจจะจัดส่งไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยทางไปรษณีย์ (Direct Mail) นอกจากนี้การปิดโปสเตอร์ตามชุมชนต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ สาธิต (Demonstration) ก็เป็นการใช้สื่อเฉพาะกิจที่มีประสิทธิภาพในการณรงค์ เผยแพร่ประดิษฐกรรมแปลก ๆ และทันสมัยในสังคมนั้น ๆ (Adams 1977 : 162 - 167)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "โฉมใหม่ของตลาดการท่องเที่ยวอิตาลี" ของกองสถิติ และวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จากรูมอนด์ ปาพานนท์ 2530 : 80 - 83) พบว่านักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรปถือได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวจากตลาดหลักของประเทศไทย กล่าวคือตลาดยุโรปเป็นตลาดใหญ่ อันดับสองรองจากตลาดเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ซึ่งเมื่อปี 2528 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวจากตลาดเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกถึง 1,435,647 คน ความมาเป็นนักท่องเที่ยวจากยุโรป 455,329 คน สำหรับส่วนแบ่งของตลาดยุโรป (Market share) เท่ากับร้อยละ 18.67 ของตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยทั้งหมด

ในเรื่องของงานวิจัยดังกล่าวนี้ยังพบอีกว่า นักท่องเที่ยวชาวอิตาลีที่มาท่องเที่ยวในเมืองไทยเป็นชายร้อยละ 55.12 เป็นหญิงร้อยละ 44.8 ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.8 รองลงมาคืออายุ 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.4 ส่วนในเรื่องระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวอิตาลีกลุ่มนี้นั้นจากการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยคิดเป็นร้อยละ 29.6 และท้ายสุด ในเรื่องของแหล่งข่าวสารที่นักท่องเที่ยวใช้ในการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเมืองไทย ดังกล่าวนี้ พบว่าส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองไทย จากเพื่อน และญาติ ร้อยละ 17.6 รองลงมาคือจากนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาเมืองไทย ร้อยละ 14.4

นอกจากนี้แล้ว จากการศึกษา "รายงานวิจัยนักท่องเที่ยวอเมริกัน โดยเน้นตลาดเอเชียและแปซิฟิก" ของกองสถิติและวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า ในเรื่องของความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยวในแถบเอเชียและแปซิฟิกนั้น นักท่องเที่ยวอเมริกันรู้จักประเทศนิวซีแลนด์ ฮองกง ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ เป็นอย่างดียิ่ง (ทั้งนี้ไม่รวมเกาหลีใต้) ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นประเทศที่รู้จักกันมากที่สุด ส่วนประเทศที่แทบไม่รู้จักเลย ได้แก่ มาเก๊า ศรีลังกา และปาปัวนิวกินี ยิ่งไปกว่านั้น จากการวิจัยดังกล่าวยังพบอีกว่า นักท่องเที่ยวจากฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา จะรู้จักประเทศทางเอเชียและแปซิฟิก (ซึ่งรวมประเทศไทยด้วย) มากกว่าคนที่อยู่ทางแถบอื่นของประเทศ อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวทางฝั่งตะวันออกของสหรัฐอเมริกา จะรู้จักประเทศอินเดีย มากกว่าประเทศอื่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2530 : 60)

ส่วนในเรื่องของแหล่งข้อมูลทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอเมริกันพบว่า แหล่งข้อมูลสำหรับจัดการเดินทางมายัง เอเชียแปซิฟิกส่วนใหญ่ยังคง เป็นตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว และญาติมิตรที่เคยมาท่องเที่ยวในแถบเอเชียแปซิฟิก อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวยังอาศัยแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะหนังสือนำเที่ยว นิตยสารท่องเที่ยว บทความท่องเที่ยว ยิ่งไปกว่านั้น จากการวิจัยดังกล่าวยังพบอีกว่า นักท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ทางฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกานิยมจัดการเดินทาง โดยอาศัยข้อมูลจากบทความท่องเที่ยว ในนิตยสารต่าง ๆ ในขณะที่นักท่องเที่ยวทางฝั่งตะวันออกของสหรัฐอเมริกาสนใจที่จะสอบถามสำนักงานการท่องเที่ยวมากที่สุด และในเรื่องของการเตรียมตัวเพื่อเดินทาง การศึกษาวิจัยดังกล่าวยังพบอีกว่า นักท่องเที่ยวอเมริกันนิยมเดินทางแบบเป็นกลุ่มมาทาง เอเชียแปซิฟิกเพิ่มขึ้นกว่า 3 ปีก่อน และนักท่องเที่ยวพอใจที่จะใช้เวลาในการเดินทางแต่ละครั้ง เฉลี่ยประมาณ 3 สัปดาห์ อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่า นักท่องเที่ยวทางฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา สนใจที่จะจัดการเดินทางด้วยตนเองมากที่สุด

ในเรื่องขององค์ประกอบในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอเมริกัน พบว่านักท่องเที่ยวอเมริกันจะมีข้อพิจารณาในการเลือกเดินทางมาพักผ่อนทางแถบเอเชียแปซิฟิก อันได้แก่

- ความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง
- มีกิจกรรมให้ทำและสิ่งน่าสนใจให้ชมมากมาย

- มีความงามทางธรรมชาติที่ไป, เหมือนกับที่อื่น
- ประชาชนเป็นมิตรมีอัธยาศัยดี
- ราคาค่าเดินทางและค่าที่พักบุตรธรรม
- มีประเพณีที่น่าสนใจและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป
- มีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่สิ่งสมมานาน
- ให้ความรู้ลึกทำหายและการเจริญภัย

ข้อพิจารณาที่สำคัญปานกลาง ได้แก่

- โรงแรมที่ให้บริการและความสะดวกสบายตามมาตรฐานแบบอเมริกัน
- มีแสงแดดและอากาศดี
- เป็นสถานที่ที่แปลกตาแม้ว่าจะต้องเดินทางไปด้วยความลำบากก็ตาม
- มีสถานที่ที่ไม่เหมือนที่ใดในโลก

ข้อพิจารณาที่สำคัญน้อย ได้แก่

- เปิดโอกาสให้จับจ่ายซื้อของได้ในราคาที่ถูกใจ
- ไม่มีปัญหาทางภาษา
- มีชายหาดสวยงาม
- ทาอาหารที่คุ้นเคยได้ง่าย
- มีที่พักหรูหราและภัตตาคารระดับดีเลิศ
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาและทางการพักผ่อนเป็นอย่างดี
- มีชีวิตยามค่ำคืนที่น่าสนใจ
- มีกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็ก